Praktická bakalářská práce

CRIP IDENTITA

Vedoucí MgA. Dita Pepe, Ph.D.
Oponent MgA. Roman Franc
Obor Tvůrčí fotografie

Andrea Krymláková
Opava 2026

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2025/2026

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Bc. Andrea Krymláková

UČO: 57584

Program: Tvůrčí fotografie

Téma práce: Crip identita

Téma práce anglicky: Crip identity

Zadání: Cílem této práce je pohlédnout hravě na jinakost lidí s postižením a skrz subjektivní zkušenosti portrétovaných zpochybnit normalizované pohledy na zdraví, psychiku i tělesnost.

Literatura:

Vedoucí práce: MgA. Dita Pepe, Ph.D.

Datum zadání práce: 13. 3. 2026

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Tato praktická bakalářská práce se zaměřuje na crip identitu jako jednu z možností chápání postižení a na její projevy v materiálním světě. Mým cílem je nabídnout hravý intimní pohled na jinakost lidí s postižením, která není jen všedním prožitkem člověka, ale ve významu crip i politickým postojem. Chci vytvořit prostor pro dialog i imaginaci a dát subjektivním zkušenostem platformu pro zpochybnění normalizovaných a politicky podbarvených pohledů na zdraví, psychiku a tělesnost. Vytvářím portréty mladých lidí žijících s postižením a propůjčuji si jejich svět ke zkolážování. Svou zkušenost se mnou sdíleli Nikol, Mai, Bělka, Eri a Vojta.

Z fotografického materiálu pořízeného v prostředí participantstva vystříhávám útržky a skládám koláže, které kombinují fragmenty těl, pomůcek, důležitých předmětů i symbolických objektů. Zamýšlená hravá konstrukce nemá za cíl šokovat ani estetizovat odlišnost, ale přiblížit ji jako plnohodnotný způsob bytí a narušit stereotyp. Projekt je svědectvím o tom, že jinakost není deficitem, jen dalším výrazem lidské rozmanitosti. Svědectví v sobě sice obsahuje i patrné narativy znevýhodnění a diskriminace, nicméně pro mne je mnohem silněji spojené s rezistencí, adaptací a nárokováním si místa ve světě. Významem práce je zviditelnění mladých lidí s postižením a porozumění jejich crip identitě.

Každému focení předcházel kvalitativní rozhovor, ve kterém byly položeny dvě stěžejní otázky: *Jak vnímáš svoji crip identitu? Jak se manifestuje v materiálním světě?* Z odpovědí vycházel společný koncept následného fotografování. Přiložený text s úryvky z rozhovorů vytváří s kolážemi vizuálně-textový dialog, který propojuje mou imaginaci s přímou zkušeností fotografovaných, jejichž subjektivitu chci centrovat v této práci.

ABSTRACT

This practical bachelor's thesis focuses on crip identity as a way of understanding disability and its manifestations in the material world. My aim is to offer a playful, intimate perspective on the otherness of people with disabilities, which is not only an everyday human experience but, in the sense of crip, also a political stance. I want to create a space for dialogue and imagination and provide a platform for subjective experiences to challenge normalized and politically charged views on health, the psyche, and physicality. I create portraits of young people living with disabilities and borrow their worlds for collage. Nikol, Mai, Bělka, Eri, and Vojta shared their experiences with me.

From the photographic material taken in the participant‘s environment, I cut out excerpts and assemble collages that combine fragments of bodies, medical aids, important objects, and symbolic items. The intended playful composition does not aim to shock or aestheticize difference, but to present it as a fully valid way of being and to disrupt stereotypes. The project bears witness to the fact that difference is not a deficit, but merely another expression of human diversity. While this testimony does contain evident narratives of inequality and discrimination, for me it is far more strongly associated with resistance, adaptation, and claiming a place in the world. The significance of this work lies in raising the visibility of young people with disabilities and promoting understanding of their crip identity.

Each photo session was preceded by a qualitative interview in which two key questions were asked: *How do you perceive your crip identity? How does it manifest itself in the material world?* The subsequent photo shoot was based on a shared concept derived from the answers. The accompanying text, featuring excerpts from the interviews, creates a visual-textual dialogue with the collages, linking my imagination with the direct experiences of the persons photographed, whose subjectivity I aim to center in this work.

Klíčová slova

crip identita, postižení, jinakost, materiální manifestace, svědectví mladých lidí, koláž, portrét, dialog

Keywords

crip identity, disability, otherness, material manifestations, testimonies from young people, collage, portrait, dialogue

Poděkování

Ráda bych poděkovala pětici fotografovaných za jejich vstřícnost a ochotu se otevřít a zapojit do projektu. Jejich imput byl stěžejní pro realizaci práce a čas, který mi věnovali, pro mne byl velmi obohacující. Děkuji také vedoucí práce Ditě Pepe za její cenné rady a dlouhodobou podporu. V neposlední řadě děkuji všem svým přátelům a rodině za to, že mě při studiu podporovali.

NIKOL

„Takže jsem tady s Nikol,“ začínám náš rozhovor.

„Já jsem o tom ale hrozně přemejšlela a vlastně si říkám, že ona [crip identita] se neprojevuje, víš? V tom světě okolo mě, protože to moje postižení mě neomezuje tak, aby se to nějak projevilo,“

říká nejprve Nikol, která nosí na ruce protézu.

„A jediné, o čem jsem přemýšlela […], to mám na cvičení, no protože nemůžu v tý druhý ruce držet činku, a tak si to musím prostě vždycky přivázat. Šňůru od županu musím použít k tomu, abych si přivázala tu činku k tý druhý ruce, abych mohla nějak normálně vyváženě cvičit.“

První věc, která Nikol napadá, je tenhle „županovej trik“. V současnosti Nikol už používá na cvičení speciální protézu a šnůra od županu si může odpočinout.

V den focení vidím Nikol poprvé za 6 let, co se známe, v tílku.

„Jsem se styděla i tu protézu nějak ukazovat, tak mám prostě prakticky jenom oblečení s dlouhým rukávem. To je další věc, možná jo, že mám jenom dlouhej rukáv. No, ale to je podle mě reálně opravdu skoro všecko.“

Sousloví, že „to už je všechno“ se opakuje ještě několikrát mezi tím, co nacházíme další věci, mimo jiné i skříň plnou starých protéz, které se tam skoro ani nevejdou.

Dneska by mi to prý Nikol řekla jinak.

„Přemýšlím o tom, že většinu věcí dělám trochu jináč, než ostatní lidi, ale není to tak, že by to měnilo moje prostředí okolo.“

Společně reflektujeme vývoj jinakosti pohybu Nikol, která začala nosit protézu zhruba ve 14 letech.

„Je to v lecčem spíš omezení. Je to prostě kus plastu, že jo, a vlastně si tím odebereš část tý ruky, která předtím byla funkční, která mohla něco dělat. A já už jsem teďka na to hodně zvyklá. […] Ale reálně je vlastně asi lepší mít tu volnou ruku, ve který máš cit, se kterou něco děláš, ač tam nemáš prsty.“

Otáčím rozhovor směrem na to, co pro Nikol znamená být crip.

„[Já] jsem sama sebe nějakým způsobem vždycky vnímala jako člověka, který nemá ruku. Ale byly mi protivný tyhlety označení,“

popisuje Nikol, že své postižení vnímala hodně individuálně.

„Je to pro mě dost nový. No a vlastně tím, že jsem neznala žádný lidi s postižením, jsem nikdy neměla tendenci to prožívat v nějaké komunitě. […] A mně přijde, že to ztotožnění, moje, s tou skupinou, se děje právě teď, až ve chvíli, kdy jsem ty lidi potkala, ale zároveň není ještě úplně dokončený.“

Kolektiv dalších lidí s postižením proměnil chápání Nikol, která na závěr shrnuje, v čem jí crip pojetí proměnilo porozumění vlastnímu studu, který dnes nevidí jako osobní selhání.

„Zkrátka zjistíš, že ty věci, který prožíváš, a který má člověk tendenci chápat individuálně, nejsou úplně individuální, ale jsou systémový. Že ty problémy a ty pocity nejsou něco, co by bylo způsobený tím, že ty se s tím nedokážeš vyrovnat, že ty nejseš dostatečně silná, aby ses v určitým ohledu třeba odvázala. […] Že prostě ty věci, který jsem cítila, byly způsobený do značný míry tím společenským nastavením spíš než mojí osobní neschopností, tím, že nejsem dostatečně silná něco udělat, ale že je to dost normální pocit, kterej člověk cítí ve chvíli, kdy musí fungovat v ableistický společnosti.“

MAI

„Že bychom si o tom trochu promluvili,“ zahajuji videohovor s Maiem, který se protáhl na příjemně strávených padesát minut.

„Takže moje crip identita, ono se to hrozně blbě říká, protože u mě to je vlastně hlavně v hlavě,“

začínáme se bavit o tom, jaké je to mít neviditelné postižení, duševní onemocnění i být neurodivergentní.

„Podle mě [je to] nějaké postižení tím, že je to minimálně znevýhodnění v normálním životě. […] Subjektivně si myslím, že to prostě je nějaká crip identita, tak chápu, že pro spoustu lidí to tak nemusí vypadat. […] Jakože už hrozně mockrát se mi stalo, že mě chtějí brát jako zdravýho člověka a jako úplně normálního člověka, což, haló, to nejde.“

V tomto kontextu Mai sdílí i zkušenost s komunikací svých potřeb.

„Spoustu lidí si to třeba neuvědomuje, ale já v úzkosti mám fakt hrozný problém stát. Když mám fakt velkou úzkost a je přeplněná tramvaj, tak já mám problém stát. Takže já si potřebuji lidem říkat o to, abych si mohl sednout. A vlastně jenom říkám: ‚mám neviditelné postižení, můžu si sednout.‘“

Nakonec Mai popisuje, jak mu v tomto procesu pomohla i diagnóza.

„Já věřím, že mi to dalo nějaký jako dvířka k tomu pomoct i dalším lidem.“

Zároveň však reflektuje stigma, které s sebou diagnóza někdy nese.

„K práci s dětmi potřebuješ potvrzení o zdravotní způsobilosti. A už teďkon já mám docela problém s tím dostat to potvrzení, i když já jsem naprosto způsobilej a ví to všichni kolem mě, ví to fakt úplně všichni, tak stejně ty odborníci ti v tom trošku bráněj.“

Společně pak procházíme řadu předmětů, které Mai u sebe stále nosí a usnadňují jeho navigaci světa. Lékárnička, stim toys, krizové kontakty, aroma vůně nebo dýchací pomůcka, která vypadá jako píšťalka, ale nepíská, nicméně pomáhá prodloužit dech a předejít hyperventilaci.

„Vlastně to funguje trochu jak brčko,“ smějeme se.

Mezi další věci patří i korálkování nebo kreslení a psaní, které pomáhá přenést pozornost a odvést myšlenky ke zmíněným činnostem. Naopak pro udržení pozornosti, například ve škole, Maiovi slouží houpání se nebo sezení s nohama nahoře.

„Prostě já jsem schopnej se třeba hodinu v kuse jenom houpat ze strany na stranu. […] Já nikdy nesedím normálně.“

Nakonec rozhovor uzavíráme milým tématem speciálních zájmů a sběratelství.

„Tady je moje žába, tamhle je žába, tamhle je žába, tady je hrozně moc dinosaurů, tam je žába, já mám ještě čepici, co je žába, tamhle mám plyšáka, kterej je žába, tady je žába, tamhle je dinosaurus, tam je dinosaurus, tam je dinosaurus, ještě jeden ukrytej dinosaurus je taky někde tam.“

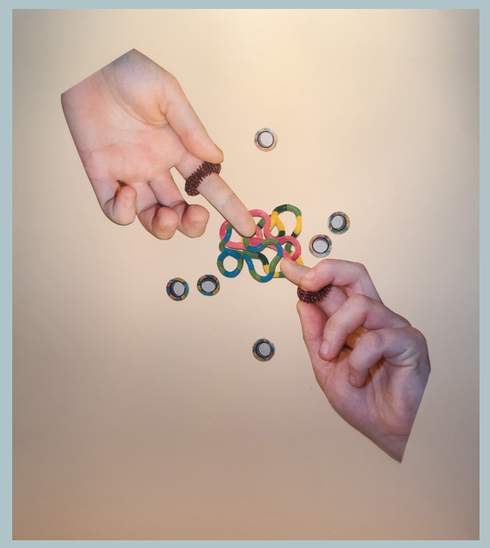

BĚLKA

Po dvou rozhovorech, kde téma „být dost crip“ rezonovalo, otevírám diskuzi s Bělkou rovnou otázkou, jestli se její crip identita počítá.

Bělku jsem zastihla v situaci, kdy je po zákroku a po dlouhé době se její zdravotní stav proměnil. Bilancujeme nad hranicí zdravý / nemocný i nezvykem změny.

„Spíš to teď vnímám jako tak, že jsem o něco přišla, že jsem byla nemocná 4 roky, […] který jsem vůbec nežila tak, jak je žije většina mých vrstevníků. […] Pro mě ta crip identita znamená to, že se z toho vzpamatovávám, že jsme nežila úplně stoprocentní život, docela dlouho.“

Crip identita a chápání vlastního postižení se u Bělky proměňovaly – od počátku, kdy převládala bezmoc, přes vztek na systém umocněný zapojením se do sdružení crip kolektiv, po větší možnost volby nyní.

„Už od začátku bylo jasnější a jasnější, že ta léčba nebude úplně jednoduchá, protože můj doktor prostě nevěděl, jak mi pomoct. […] V hodně věcech [jsem] přestala být samostatná, byla jsem hodně závislá, fyzicky i psychicky, na mojí rodině, […] prostě to bylo fyzický zdravotní postižení, ale hodně se právě projevilo psychicky.“

„Já jsem si postupně zvykala […] a víc jsem jako překračovala ty zábrany. […] Takže vlastně od nějaký tý bezmoci to postupně přecházelo, hodně když jsem začla být v cripu, tak jsem hodně cítila takovej jako vztek, nespravedlivej hněv, že takhle to nejde přece, a zároveň jsem cítila hrozně moc, a pořád cejtim, solidarity, hrozně moc tý sounáležitosti. A to je určitě to, co chci mít furt. Určitě chci nechat tu bezmoc za sebou, to mě nebaví, a jsem ráda, že už ji nemusím tolik cejtit. A ten hněv a tu snahu něco změnit, tak to mám pořád.“

Ze zmíněného kolektivu, kde jsme se potkali, jsem znala Bělku pouze se šátkem. V den focení ji poprvé vidím bez něj.

„Ten šátek jsem měla, musela jsem mít něco s výstřihem, aby to nepřikrejvalo tu tracheostomii, protože přes to by nešlo dýchat. A teď vlastně naopak, když mám tu jizvu, tak nechci, aby ji všichni viděli na první pohled, tak nosím prostě roláky, což předtím nešlo nosit, ale teď nosím jenom roláky.“

Roláky, které chtěla vyhodit, symbolizují naději na dně skříně. Procházíme desítky šátků, které již nejsou potřeba, děláme si legraci, že má Bělka ikonický styl.

Mezi další materiální věci, které byly pro Bělku spojené s běžným fungováním s postižením, patří „uchošťoury“, vatové tamponky, náplasti a trubičky.

Čistění a péče, ale i odlišnost v mluvení nebo kapacitě vyjít schody rámovalo dýchací omezení Bělky.

„Když chceš mluvit, tak musíš tu díru zacpat, aby ti procházel vzduch kolem těch hlasivek. [..] Jakoby, já jsem moc nechtěla na lidi mluvit. […] Taky já jsem měla ještě trošku horší hlas. […] Takže všichni se vždycky ptali: ‚Je, ty jsi nastydlá nějaká, nebo ty jsi včera křičela někde na koncertě.‘“

Bělka popisuje, že dýchací trubice jí zůstane zúžená, ale téma mluvení i schodů se proměnilo.

„Ještě víc řeknu teď takový to ‚moc děkuji a krásný den.‘ […] A kdykoliv tak nějaký schody vyjít.“

Společenský aspekt interakce s okolím hodnotí Bělka jako nejvíc zásadní – v návaznosti i na zvídavé otázky.

„Jako proč nemám kluka? A pro mě je jedna z prvních věcí, která mě napadne, a ono to na to fakt má vliv, že člověk je jako 4 roky nemocnej. […] To je strašně izolující, […] že mě to odlišuje od všech ostatních. A že oni mi jako nemůžou vlastně porozumět. […] Ono to nejvíc pocítíš, když jsi mezi lidma. Když jsi sama, tak jasně, že tě to trošku omezuje, ale není to nejtěžší, podle mě, na tom životě.“

I kvůli tomu Bělka říká: „Furt je to ve mně,“ a na svém profilu nechává staré fotografie.

„Právě cítím jakoby milou, ale povinnost to tam nechávat, protože si říkám, já jsem sama taky hledala nějakou reprezentaci a třeba bylo těžké pro mě jí nalízt.“

ERI

„Takže, jsem tu s Erim,“ začínám čtvrtý rozhovor a rovnou se ptám na crip identitu.

„Svoji crip identitu asi vnímám hodně v tom, že vnímám to moje postižení, jak se manifestuje ve společnosti, a v tom, jak se vztahuji k ostatním a k prostoru, což je pro mě nějak i vlastně nenahraditelně spojený s tím, že si musím nastavovat to, jak by ten můj život měl fungovat mimo představy dominantního systému, […] představy, které si musím minimálně adaptovat.“

K chápání své crip identity Eri došel průzkumem literatury i sociálních sítí, ale poznamenává, že:

„hodně postižných lidí, zvlášť který maj nějaké omezení mobility, nemusí ani číst na to, abysme došli ke stejnému náhledu na ten svět, že prostě můžu potkat další vozičkáře ve vlaku a dost pravděpodobně máme stejný prožitky, stejný zážitky s lidma, a máme z toho dost obdobný pocity.“

Marginalizace lidí s postižením je pro Eriho komorbidní s dalšími vrstvami útlaku.

„Úplně tak bezmyšlenkovitě [je to] propojený samozřejmě s ekonomickým statusem, protože jak se říká, postižení lidi jsou často chudý lidi, ale nemělo by to tak být. […] Já se i hodně zabývám nějakou intersekcí queer a crip.“

Politické chápání jinakosti identity, ať už queer nebo crip, je ale spíše menšinové. Podle Eriho je možnost přemýšlet o útlaku ze strany systému částečně omezená důrazem na vděk.

„Postižený lidi jsou hrozně vedený k nějaký tý vděčnosti“

A podpůrné iniciativy jsou: „často organizovaný pořád pod takovým tím hodně neziskovým charitativním modelem, kde je to jako: ‚My jsme postižení, ale slibujeme, že jsme úplně normální.‘“

Není s podivem, že je pak podle Eriho bezbariérový přístup chápán jako „bonus“, na který se myslí zpětně jako na dobrou vůli, ale ne jako na běžnou součást.

„Že by se třeba tři vozíčkáři znali a chtěli by jet spolu tři zastávky, to je prostě over.“

Bavíme se o univerzálním designu, schodolezech, architektuře nových i starých budov, ale i o alternativním textu, indukční smyčce nebo adaptabilních prvcích na oblečení.

„A druhý rozměr tady toho, kromě nějakých architektonických věcí, je pro mě třeba i to, jak se mění rozměr mýho těla. Já jsem hrozně špatně nesl, když jsem začínal používat vozík, že jsem si přišel pořád úplně obrovskej, že všude zabírám prostor.“

Vozík reprezentuje Eriho nejvýraznější materiální manifestaci, spolu i s předním pohonem na něj. Zároveň Eri používá také hůl a někde může „doťapkat“.

„Vlastně doma chodím tak, že se chytám zdí okolo, a třeba, když se pohybuju někde po ateliéru, […] tak většinou si beru hůl, a to mi taky přijde vlastně hrozně funny, že prostě lidi jsou jako: ‚Cože? Ty můžeš hýbat nohama, a to máš vozík!‘“

Nebezpečí ukázat jakoukoliv mobilitu nohou, ale i přesto používat vozík, se někdy projevuje v reakcích dalších lidí a jejich tematizaci Eriho postižení jako „falešné“.

Z vozíku si Eri může přendat polštář jinam a sednout si do měkkého, třeba i na svou oblíbenou lavičku. Dalším zásadním prvkem je pro Eriho univerzální klíč, kterým si může otevřít místa jako bezbariérové toalety.

V závěru se Eriho ptám na to, že má většinu předmětů vydekorovanou. Eriho zajímá móda s postižením a zdobení pomůcek. Věnuje se umění a na závěr popisuje zkušenost s nepřístupností galerijního prostředí, ale i touhu tvořit.

„Umění je tak hrozný, jakoby dobrý, komunikační prostředek, protože mi přijde, že je snazší nabourávat nějaký stereotypy těma individuálníma příběhama a nějakýma takovýma zkvířenýma, zkriplenýma variantama.“

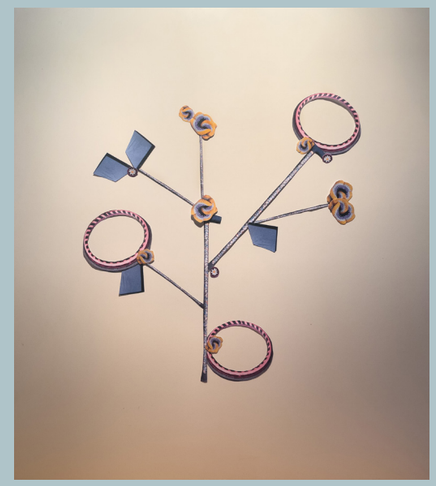

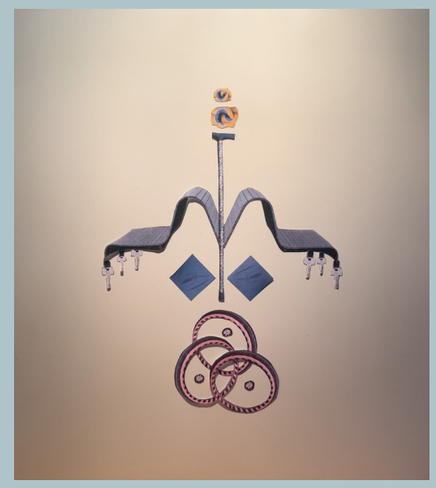

VOJTA

Došli jsme se podívat k Vojtovu oblíbenému stromu.

„Takže jsem tady s Vojtou," říkám již tradičně a chci vědět, jak mladí lidé s postižením navigují svět.

Vojta odpovídá tak, že cesta je komplikovaná, někdy může k pochopení vlastní crip identity pomoci diagnóza, ale často je člověk bez odpovědí od lékařů.

„Takže je člověk odkázanej k internetu, který samozřejmě ti doktoři řeknou, že nemáš používat, protože tam přece nejsou ty správný informace."

Společně si stěžujeme na přístup některých lékařů a bavíme se o sebeidentifikaci.

„Když se mluví o tom, že nějaká sebeidentifikace je vlastně nebezpečná, jako OK, může bejt, ale já jsem třeba osobně celý život žila s tím, že je něco se mnou špatně a že nic nemá smysl a že si připadám jako mimozemšťan a tak dále. A tady ta nálepka toho autismu mně pomohla uchopit, že jsou tady lidi jako já."

Vojta popisuje pochopení bariér i stav světa, který není nastavený na adaptaci pro průměrného člověka, natož někoho s postižením.

„Všichni vlastně na něco nadávají, takže je pak těžký, když člověk přijde a řekne: ‚hele, já jsem fakt vyčerpanej z té práce,' tak ale průměrnej člověk řekne: ‚no, já jsem taky vyčerpanej'. A je to pravda."

„Já na to mám nejhezčí obrázek, který podle mě popisuje tu situaci. Je taková kaluž a v ní jsou dva pejsci. A ten jeden pejsek je strašně malinký a je mu tam sotva prostě čouhá hlavička a úplně se topí v tý vodě. A pak je tam ten druhej pes, který je větší a vlastně je tam po krk. Jako oba dva cejtěj ten stejnej problém, ale každej ho vidí úplně jinak."

Jinakost se u Vojty v denním životě projevuje třeba i opakováním činností.

„Já mám ten celý den vždycky tak nějak jako trošku stejnej a nedej bože, aby se změnil."

Mezi předměty, bez kterých se neobejde, patří například sluchátka nebo protihlukové chrániče.

„Nosím sluchátka na sobě a mají potlačení hluku, a to je fakt jako super věc, kdy já si to někdy jenom zapnu, ani tam nehraje hudba"

Mimo sluchátka používá také stim toys nebo předměty, které fungují obdobně, jako třeba krém na rty se specifickým zavíráním nebo prsteny.

„Mám asi hodně specifický vkus na nějaké věci, hodně. […] Člověk podle mě potřebuje fakt hodně malých věcí, co mu zlepší ten den, a když má věci, na který se může spolehnout. […] Mám tady termosku s vodou, takže vím, že ta voda vydrží studená ještě hodinu, i když jsme na sluníčku, tak je to prostě výborný."

Téma pití je pro Vojtu důležité, nejen z hlediska stálé teploty vody, ale i vylévání nápojů.

„Mám vlastně takový našroubovávací držák na pití. A je to výborný, protože se mi takhle podařilo rozlít mnohem méně věcí."

V neposlední řadě pro udržení přehledu o klíčových věcech, na které musí být spoleh, Vojta zmiňuje lokalizátory.

„Hodně mi teda pomohlo, že jsem si koupila AirTag, že ho mám na klíčích a na peněžence, protože to jsou dvě věci, co hledám nejvíc a nejvíc je potřebuji."

Rozpravu o materiálních manifestacích ukončujeme návratem k myšlence, že být crip může být sám o sobě postoj, který s sebou nese angažovanost.

„To jako člověk žije vlastně."

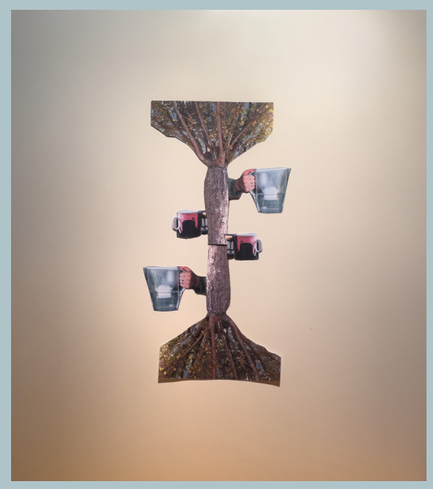

Andrea Krymláková

CRIP IDENTITA

Institut tvůrčí fotografie,
Filozoficko-přírodovědecká fakulta,
Slezská univerzita v Opavě
2026